

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio VII. De Locatione, & Conductione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

ut diximus quaest. 2. art. 4. cum de monopolis: Et ratio est, quia videtur Respublica, & ejus subditi, si minus jure naturali, saltem jure gentium habere jus liberi fori, itaut per monopolia, similesque fraudes pretia rerum non augeantur; Et leges civiles, quae ubique esse solent prohibentes monopolia, videntur jus istud conferre summe necessarium, ut commercia cum indigenis, & externis stare possint.

V. Hoc autem pacto monopolia circa cambia fieri solent ex Sal. dub. 38., Nummularii initio nundinarum praecipue totam fere pecuniam sumendo eam ad cambium sub minori mercede ad diversa loca, ut sic ea in potestatem propriam redacta, non solum commune pretium pecuniae, sed etiam cambiorum mercedem augeant: Aliquando etiam inter se conveniunt cambiores de non cambiando, nisi pretio justo summo; nam si pretio

injusto cambirent, procul dubio contra justitiam peccarent, & ad restitutionem tenerentur.

Demum, ut notat Ledesm. apud Sal. dub. 30., cambior aliquando videns penuriam pecuniae esse in foro, solet pecuniam suam abscondere, servaturus in aliud tempus, quo plus valebit, & quando deinde videt pretium cambii auctum, illam manifestat; In quo casu peccatur quidem contra charitatem, & justitiam legalem, si id fiat cum notabili damno Reipublicae, non tamen contra justitiam commutativam; Quod etiam dicitur, cum quis, verbi gratia, occultat suum frumentum, & servat usque ad mensem Maii, ut carius vendat; quod certe est contra charitatem, si fiat in gravi necessitate Reipublicae; Quamvis Tolet. putet lib. 5. cap. 93. hoc esse etiam contra justitiam commutativam.

Q U A E S T I O VII.

De Locatione, & Conductione.

Examinandum in primo, Quid sint? Secundo, Quid ferant? Tertio, Quomodo famuli, & alii conducere debeant? Ubi nonnulla alia huc spectantia resolvuntur.

ARTICULUS I.

Quid sint hi contractus, & quanam locari possint?

- I. Per locationem Persona, vel res ad usum, vel fructum pretio conducitur; Per conductionem vero Persona, vel res ad usum, vel fructum pretio accipitur.
- II. Quae possunt vendi, universim locari possunt; nisi aliquando id jure

vetetur. Res usue consumptibiles solum ad ostentationem locari possunt, non secus ac pecunia. Res vero locata potest sublocari, sine tamen detrimento primi locataris.

- III. Domus meretrici, aut usurario locari potest ab eo, qui non tenetur eorum peccata impedire; Non licet tamen sternere, verbi gratia, lectum meretrici, nisi forte ad mortem evadendam. Immo nec ad evadendam mortem licitum est esse

internuncium meretrici ad peccandum. Num liceat saltem ad mortem evadendam deferre literas provocantes ad peccatum?

IV. Tenere domum ludo expositam, si ut plurimum ludentes blasphement, aut furentur, nullatenus licet. Immo nec Principes possunt id permittere, quamvis possint permittere meretrices?

V. Non licet aurigis concubinam conducere ad Amasium, ne lucrum amittant.

VI. Ne metu quidem mortis licitum est cooperari cum peccato proximi, ponendo actiones proxime ad illud concurrentes, puta admoventes scabellum volenti ascendere ad Virginem stuprandam.

VII. Cur aliquando possint in trivernibus, & in Castris permitti ludi, qui saepe cum blasphemis, furiis, & dolis conjunguntur; non tamen in Civitatibus? Et quare in Civitatibus Histiones permittantur?

VIII. Universim qui possunt vendere, possunt locare, & qui possunt emere, possunt conducere; nisi jure positivo id vetetur, ut in multis casibus.

I. **L**ocatio definitur Contractus, quo persona, vel res aliqua ad usum, vel fructum pretio conducitur: Dicitur, Quo persona, quia potest se ipsum quis, vel servum alteri locare: Dicitur, Vel res, sive mobilis, sive immobilis: Dicitur, Ad usum, vel fructum; quaedam enim locantur ad usum, ut saccus, equus, domus, &c.; quaedam ad fructum, ut ager, pascua, redditus, vectigalia: Dicitur demum, Pretio, idest re pecunia aestimabili; nam si fiat pro obsequio personali, verbi gratia, erit contractus innominatus, Do, ut facias, &c.; Quare distinguitur Locatio a Venditione, & Mutuo, quia per hac transfertur domi-

nium; distinguitur a Commodato, & Precario, quia his conceditur res liberaliter absque pretio; distinguitur a Deposito, quia vi depositi non conceditur usus rei, nec ejus fructus.

Econtra Conductio est Contractus, quo persona, vel res ad usum, vel fructum pretio accipitur; nam locatio, & conductio sunt contractus reciproci, ut emptio, & venditio.

II. Queritur nunc primo; Quanam possint locari, aut conducere?

Respondeo, ea omnia, quae possunt vendi, & emi, possunt pariter locari, & conducere, nisi jure aliquo prohibeatur; nam servitutes reales, ut praediales, possunt vendi, non tamen locari, ex leg. *Locare*, ff. *Locati*; sicut e contra bona pupilli, Minoris, Ecclesiae, & dotalia locari possunt, non vendi. Praeterea res usu consumptibiles, ut panis, vinum, oleum, vendi possunt, non locari; nisi ad ostentationem, & pompam, vel ad pignus, eo quod per usum destruantur, nec fructum ullum ferant; Et idem dicas de pecunia. At res conducta non potest vendi, sed solum potest alteri sublocari, dummodo non patiat inde damnum primus locator: Hinc fit, non posse conductorem sublocare meretrici domum conductam, quia id cederet in opprobrium primi locatoris, ut notat Trull., & Reginald.

III. Rogabis hic, An liceat locare domum meretrici, aut usurario, & universim rem aliquam ei, qui putatur ea abusus?

Respondeo, in malum finem certe locari non posse; ad finem vero indifferentem, verbi gratia domum ad habitandum locare meretrici, aut usurario, tunc secluso scandalo possumus, quando non tenemur impedire illa peccata, quae ibi committuntur, ut notat Less. cap. 24. dub. 7., Filiuc. tract. 36. cap. 1. quest. 7., Trull. lib. 6. cap. 1. dub. 11.: Quare cum peccata meretricis,

tricus, & usurariorum non teneamur impedire, siquidem permittuntur a Republica ad majus malum vitandum, ideo licitum est iis domum locare, etiam si praevideantur ibi peccata esse patrandi. Clericis autem cap. 1. de Usuris in 6. vetatur locare domum Usurario publico alienigenae.

Non licet tamen lectum, verbi gratia, sternere meretrici, quia magis proxime ad peccatum se habet lectus, quam domus; & ideo ad cooperandum materialiter illius peccato sternendo lectum, requiritur causa gravissima, verbi gratia, si cateroqui seruo mortem minetur dominus: Immo nec gravissima isthac causa satis est, ut possit licite famulus ferre literas provocantes ad peccatum, ut communiter docent cum Sanch. contra nonnullos apud Dian. part. 3. tract. 6. resol. 46.: Esse vero internuncium invitando meretricem ad peccatum, ne ad mortem quidem declinandam licere, docent communissime, cum id sit intrinsece malum.

IV. Praeterea communissime pariter Doctores cum Dian. part. 7. tract. 9. resol. 39. Tambur. lib. 8. tract. 2. cap. 9. docent contra Machadum, & Vincentium Justinianum, peccare mortaliter, qui tenet domum ludo expositam; Nec posse Principes ad id dare facultatem, nec permittere; quia talis actio ut plurimum conjungitur cum blasphemis, furtis, & dolis; peccata autem injustitiae, & publica non possunt tolerari, ut possunt tolerari peccata occulta, verbi gratia, meretricis: Ratio est, quia haec non laedunt jus alterius, sunt occulta, & permittuntur ad majus malum vitandum; Eo modo, quo Judith sine peccato ornando se, permittit peccatum Holofernis, quod praevidebat, ad vitandum gravius malum servitutis publicae; Sicut etiam permittuntur peccata Usurariorum, ne cogantur egeni vende-

re minimo pretio res suas: Ludus ergo, qui proxime conjungitur cum blasphemis, & peccatis contra justitiam, non potest permitti praecise, ne pretium locationis domus amittatur; sicut nec potest vendi gladius, verbi gratia, ementi illum ad occidendum inimicum: Quamvis possint vendi ea, quae non proxime, sed remote cum peccato conjunguntur, verbi gratia ornamenta meretrici; quia malus usus tribuitur malitiae utentis, ut notat Lessl. & Trull. lib. 6. cap. 1. dub. 12., quod pariter confirmabimus infra cum de Contractu Ludi quaesit. 2.

V. Dices primo; Possunt ex Dian. part. 3. tract. 6. resol. 11., & Trull. loc. cit., qui sedes locant, vulgo *Seggettari*, necnon aurigae conducere concubinam ad amasium, ne lucrum amittant; ergo pariter licitum est domum locare ludentibus.

Respondeo, antecedens non esse admittendum, & Dian. loc. cit. asserit esse id reprehensione dignum; Quod si nonnemo id admisit, inde est, quia, ut diximus, minor causa requiritur ad permittenda peccata luxuriae, & occulta, quam injustitiae, & blasphemiae publica, quae communiter committuntur a lusoribus: Eadem ratione licitum est ex Lessl. lib. 4. cap. 2. num. 24. carnes vendere volentibus frangere jejunium, quando si ego non venderem, facile ab aliis venderentur; nam in hoc casu non vendendo non vitarem peccatum internum illius, & peccatum externum adhuc poneretur, eo quod ab aliis hic emeret carnes; Sic etiam ex Molin., Rebel., Valent. apud Dian. part. 3. tract. 6. resol. 44. licet vendere vinum iis, quos praevideo revendituros cum fraude.

VI. Verum si actio mea proxime cum peccato conjungatur, ut est scellas admovere, vel humeris sustentare, quem scio velle furari, aut velle ascendere ad Virginem stuprandam, non licet

licet id facere, etiam si alter id præstaret, me recusante: Quicquid sit aliquando excuset causa urgentissima, verbi gratia, timor mortis: Qua de re fufe diximus in Trutina thesim damnatarum exponendo thesim quinquagesimam primam ab Innoc. XI. confirmam, ubi ostendimus probabilius esse, quod actiones hujusmodi proxime ad peccatum alterius cooperantes sint intrinsece malæ, atque adeo ne metu quidem mortis licitum esse sic cooperari cum peccato alterius: quamvis in illa profligata thesi solum damnetur, quod famulus actiones hujusmodi citra mortale exercere possit, quando incutitur metus notabilis detrimenti, *puta ne a domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.*

VII. Dices secundo: Multi apud Dian. part. 2. tract. 15. resol. 15. putant permitti posse ludum, vulgo *Delli Bonavoglia*, existentibus in triremibus, & ludum, vulgo *Nel corpo di Guardia*, militibus ad tollendum illorum otium: ergo etiam in casu nostro.

Respondeo, transmissio antecedente, nego consequentiam: Disparitas est, quia ludus in triremibus, & in Castris permittitur, ne qui in triremibus sunt, & milites, dum otiantur, majora mala meditentur: at non licet in Civitate ad hunc finem ludum permittere; tum quia majora mala sequuntur ex ludo in Civitate; tum etiam quia multi filii familias furantur, ut ludant, &c.; tum demum quia non tam facile ex civibus, quam ex militibus grave malum timetur: Permittuntur solum histriones ad vitandum otium civium, quia ad permittenda peccata illa luxuriæ minor causa requiritur, quam ad permittenda peccata injustitiæ, & blasphemiæ.

VIII. Quæritur secundo: Quinam possint locare, & conducere?

Respondeo, ut in superiori quæstione, posse locare omnes, qui possunt

Pars IV.

vendere; & posse conducere omnes, qui possunt emere, & econtra, nisi jure positivo prohibeantur: Nam Tutor, & Curator possunt bona pupilli, & Minoris locare, non tamen vendere; Sicut maritus bona dotalia; & conductor bona locata potest sublocare, non vendere: Sic fundi Ecclesiastici locari possunt ad triennium, non vendi; quamvis si alternis annis fructificent, possunt ad sexennium locari, & si tertio quoque anno fructificent, possunt locari ad novennium, ut notat Hart. hic difficult. 3.: Contra vero emere possunt prædia, non tamen conducere milites, sicut nec Curiales, (id est qui obligati sunt Curia, ut administratores rerum Fiscalium,) donec rationem administrationis reddiderint; Nec Tutores, & Curatores vestigalia conducere possunt, quousque suæ administrationis rationem non reddiderint: Nec Clerici, aut Monachi conducere possunt lucri causa extra necessitatem prædia laicorum; quamvis possint succedere alteri, qui ea conduxit, ex Cap. 1. *Ne Clerici, De vita, & honestate Clericorum.*

ARTICULUS II.

Quid ferant Locatio, & Conductio?

- I. *Locator expensas necessarias ad usum rei locata tenetur solvere, necnon onera, ac tributa eidem annexa.*
- II. *Quatuor de causis Conductor expelli potest ante tempus præfixum; præsertim si tempore statuto pensio non solvatur.*
- III. *Nequit Conductor absque iusta causa rem conductam ante præfixum tempus dimittere. Quanam autem dicatur iusta causa?*
- IV. *Si Conductor citra suam culpam nequeat uti re conductâ, num teneatur pensionem solvere, ubi impedimentum casu obveniens se teneat ex*

P

parz

- parte rei conductæ? Et quid, si obveniat ex parte Conductoris?
- V. Qui vespere conducit operas pro die sequenti, & mane certiores facit locatorem, quod iis non indigeat, ad quid tenetur?
- VI. Quando ex infortunio aliquo fructus consueti non percipiuntur, num possit Conductor petere pro rata pensionis diminutionem?
- VII. Num vice versa teneatur pensionem augere, quando habetur casu magna ubertas?

I. Quæritur primo; Ad quid teneatur Locator?

Respondeo teneri locatorem, Primo manifestare Conductori vitium rei occultum; non secus ac tenetur venditor. Secundo, solvere Conductori expensas necessarias, ut possit re locata uti ad eum usum, ad quem illam conduxit; necnon expensas utiles ad eundem usum, dummodo melioratio rei nequeat ab illa separari absque detrimento. Tertio, solvere onera, & tributa annexa rei locatæ; onera tamen annexa fructibus rei, seu pro iis imposita, & expensæ factæ ad arandum, metendum, &c., solvendæ sunt a conductore. Quarto, non repetere rem locatam ante præfixum tempus.

II. Potest tamen quatuor de causis conductor expelli ante tempus. Prima est, si res conductæ indigeat reparatione, quæ fieri nequeat, nisi conductor expellatur. Secunda, si conductor abutatur re conductæ, sive ea scandalose utendo, sive damnum illi inferendo. Tertia, si conductor non solvat pensionem tempore consueto, aut statuto; Frangenti enim fidei fides non est servanda: Quamvis si rem ultra biennium conduxit, non possit expelli, nisi per biennium differat solutionem, ut notat Hurtad., non ex jure naturali, sed ex benignitate juris Canonici, ex Cap. Propter sterilizatem,

de Locato, & Conducto. Quarta, si domus locata ex fortuito casu non præviso necessaria sit locatori ad habitandum, puta si domus, quam habitabat, corruat, vel comburatur, & nequeat aliam commode invenire. Ab hærede tamen suo successore particulari, puta a donatario, ab emptore, & a legatario rei locatæ potest expelli jure positivo, ex leg. Qui fundum, ff. Locati, dummodo compensetur conductori damnum, quod illi provenit ex expulsionem.

III. Quæritur secundo; Ad quid teneatur Conductor?

Respondeo, conductorem primo non posse uti re conductæ, nisi ad usum, propter quem illam conduxit, invito scilicet locatore. Secundo, non potest sine justa causa ante tempus præfixum rem conductam dimittere: Quod si dimittat, tenetur integram pensionem solvere, & damnum locatori, si quod evenit, restituere. Est autem justa causa dimittendi, si absque sua culpa non possit commode uti re conductæ, puta si equus infirmetur, si pars domus conductæ corruat; vel si nequeat commode uti ob pestem, ob bellum, ob gravem inimicitiam, ob quam expedit conductori alio migrare, ex lege Labores, ff. Locati apud Hurtad. diff. 5. Tertio tenetur expleto tempore rem conductam integram restituere, nisi absque sua culpa facta sit deterior. Quarto tenetur solvere pensionem tempore præstituto, ita ut si pro quolibet mense solvenda sit pensio, debeat illam solvere in fine mensis, si pro quolibet anno, in fine anni, si pro tribus annis, in fine triennii, ut notat Filliuc. tract. 36. cap. 3., & Bonac.

IV. Quæritur tertio; An teneatur Conductor pensionem solvere, quando absque sua, & locatoris culpa non potuit uti re conductæ?

Respondeo cum Less., Molin., Filliuc.,

linc., Rebel., & aliis apud Hurtad., quod si convenerit cum locatore, quod in quovis casu pensionem solvat, ad illam teneatur, ex leg. *Si quis fundum*, ff. *Locati*; quia tale pactum est iustum, dummodo pensio ob tale onus sit minor. Quod si talis conventio non præcessit, distinguendum est; nam vel impedimentum casu obveniens se tenet ex parte rei conductæ, verbi gratia, quia equus, vel famulus infirmatur, aut domus ruinam minatur, aut ob pestem, vel bellum, propter quod domus deseritur, vel prædium non colitur; & in his casibus pensionem non tenetur solvere, nisi pro rata temporis, quo ea re potuit uti, ex lege dicta *Si fundus*: Vel impedimentum se tenet ex parte conductoris, verbi gratia, quia assumitur in dignitatem, ob quam ei non sufficit domus conductæ, vel quia moritur, & in tali casu tenetur pensionem solvere, ex leg. *Qui operas*, ff. *Locati*; id enim æquitas postulat.

V. Notat hic Dian. part. 2. tract. 6. resol. 15., quod si quis, verbi gratia, vespere conducat operas pro die sequenti, & mane statim faciat certiorum locatorem, quod non indigeat opera ejus, non tenetur ad mercedem pro illo die, dummodo certum sit, quod pro eo die locator non esset alteri rem illam locaturus; quia locator nullam mercedem amittit mea causa.

VI. Quæritur quarto; An Conductor teneatur ad pensionem, quando ob sterilitatem anni, vel ob aliam causam non percipiuntur fructus, vel non nisi diminuti percipiuntur?

Præmitto non esse sermonem de impedimento ex parte rei conductæ, de quo locuti sumus quæsto superiori, sed de infortunio erga fructus, quod contingit V. G. ob grandinem, ob gelu, ob nimiam pluviam, vel ex defectu pluviae, vel si furto, aut incen-

dio, aut alio casu perierunt. Nec est sermo, quando præcessit conventio; nam quilibet tenetur stare conventioni iustæ. Notandum tamen ex Hurtado, quod si conductor obligavit se ad pensionem in quocumque casu grandinis, pluviae, &c., tenetur ad illam, dummodo casus eveniens non sit extraordinarius, & insolitus, qui scilicet a quadraginta annis non accidit, ut notat Trull. dub. 6., & Dian. part. 2. tract. 6. resol. 17. (quamvis si his etiam expresse renunciaverit, adhuc ad integram pensionem tenetur, dummodo pensio propter hoc onus diminuta sit) quia hic non censetur comprehensus sub ea conventionione.

Respondeo itaque, quod quando nulla præcessit conventio, si nulli fructus percipiuntur, conductor non teneatur ad pensionem, ex leg. *Ex conducto*, ff. *Locati*. Si vero sterilitas, & calamitas sit modica, tenetur integram pensionem solvere: Si tamen sterilitas, & calamitas sit magna, tenetur pensionem solvere non integram, sed pro rata, ex leg. *Si merces*, ff. *Locati*; dummodo sterilitas hujus anni non compensetur ubertate magna anni præcedentis, aut subsequenter, ut habetur in cap. *Propter sterilitatem*, de *Locato*, & *Conducto*. Dicitur autem sterilitas magna, quando res conductæ non dat dimidiam partem fructuum, quos dare consuevit, ut docent aliqui apud Hurtad., vel vix duas tertias partes, ut Navar. apud Trull. dub. 6., aut quando detractis expensis non supersunt fructus ad solvendam medietatem pensionis.

VII. Putant etiam Less., & Bonac. contra Rebel., & alios cum Hurtad. diff. 7., quod si ubertas aliquo anno sit magna ex casu, non ex industria conductoris, augenda sit pariter pensio pro rata: Verum in hoc standum consuetudini loci; Nam jus positivum, quod obligat ad diminuendam pensio-

nem, quando est magna sterilitas, non obligat ad pensionem augendam, quando est magna ubertas, & jus naturale fert, ut neque ob ubertatem augeatur, neque ob sterilitatem pensio minuatur.

ARTICULUS III.

De Conductione famulorum, & aliorum Officialium.

- I. Stipendium iustum famulorum, & similitum operariorum est, quod dari iisdem communiter consuevit; ita ut decrescat, quando est illorum copia, aut quando cum famulatu conjunguntur alii honores, & lucra.
- II. Qui liberaliter alicui voluit inservire, nequit labores sibi compensare.
- III. Si ultro quis se offerat ad inservendum domino, qui illo non indiget, satis est, quod habeat alimentaria: At si illo indiget dominus, hic tenetur dare illi stipendium aliquanto minus consueto iusto.
- IV. Pueris honorariis, quando pretium non est taxatum, dari solet in retributionem victus, vestitus, ac bona educatio, ita ut deinde promoveantur.
- V. Qui Episcopis inserviunt, nequeunt citra simoniam velle obligare illos ad conferenda sibi Beneficia: Compensari tamen solent eorum obsequia victus, vestitus, & nonnullis stipendiis, nisi censeantur ea remittere.
- VI. Famuli, qui necessitate coacti paciscuntur de pretio iniusto, quando nam possint occulta compensatione uti?
- VII. Num teneatur ad restitutionem Sacerdos, qui necessitate coactus promittit duo Sacra pro uno stipendio consueto, & deinde unum tantum Sacrum offert?

VIII. Famulo per unam, aut alteram hebdomadam agrotanti ex aequitate debetur salarium, necnon alimentaria, & expensa moderata ad eius curationem.

IX. Num Capellanus per breve tempus agrotans teneatur per alium celebrare? Et quodnam dicatur breve tempus?

X. Secundum se qui pluribus locat operam suam in solidum, potest a singulis integrum stipendium accipere.

I. CERTUM est, famulis, aliisque Officialibus stipendium iustum esse solvendum, modo fideliter laboraverint, saltem infra infimam laboris debiti latitudinem; aliter non solum tenentur restituere stipendium pro rata laboris omisso, sed etiam lucrum cessans, & damnum inde emergens domino. Pretium autem famulorum illud dicitur esse iustum, quod passim dari solet hujusmodi operariis, ita ut non sit minus infimo, nec majus summo: Quare, ut notat Trull. dub. 5., stipendium iustum dici debet, quando tantum est, quantum alii recipiunt, vel quando non desunt multi alii, qui eodem pretio inservirent, vel quando conventum fuit solum de tanto pretio.

Ubi notat Filliuc. tract. 36. cap. 6., quod aliquando multis laboribus poterit esse proportionatum parvum stipendium, si cum eo conjungantur alii honores, & emolumenta.

II. Notat etiam Filliuc. tract. 30. cap. 3. apud Trull. dub. 5., quod famulus praestans obsequio expendens a liquid animo liberali, aut ex charitate, & pietate in negotio alterius gerendo, non possit deinde mutata voluntate aliquid exigere, aut occulte compensare, cum non possimus repetere, quod jam donavimus; quamvis re integra possit mutare voluntatem, & vel-

& velle propter pretium id facere, & non animo liberali.

III. Certum videtur secundo ex Laym., & Trull., quod si conductor non egeat opera alterius, sed solum ex misericordia exoratus ipsum con-ducatur, tunc satis fit illi alimenta dare; Si vero dominus vere eget illius opera, aut magnam inde habet utilitatem, tenetur pro illa dare pretium justum saltem infimum; quia ille non intendit donare, sed vendere, quamvis ratione spontaneæ oblationis possit aliquid decrefcere ab infimo pretio, cum merces ultroneæ vilescant.

IV. Certum est tertio, quod famulus honorariis, qui vulgo *Paggi* dicuntur, quando nullum stipendium taxatum est nec expresse, nec tacite, censetur competens retributio esse victus, & vestitus, ac bona educatio secundum statum suum. Solent autem Magnates dictis pueris, & aliis famulis præter sustentationem, in retributionem obsequiorum tribuere deinde illis majorem gradum obsequii, vel constituere aliquod stipendium, vel procurare illis aliquod officium a Principe.

V. Præsules etiam solent remunerari eos, qui in eorum obsequio sunt, beneficiis Ecclesiasticis, vel pensionibus ex gratitudine, non ex justitia; nam justa eorum merces solet esse victus, vestitus, & nonnullis aliquod etiam stipendium certis anni temporibus ad arbitrium domini: Notatque Less. apud Trull., minui aliquando posse justum stipendium, quando famulus illud non exigit, ut hac ratione alliciat dominum ad procurandum aliquod officium, vel beneficium, vel benevolentiam; censetur enim tunc sponte dare. Si tamen intenderet obligare hoc pacto Episcopum ad conferendum sibi beneficium Ecclesiasticum, committeret simoniam, & dominus teneretur defectum stipendii sup-
plere.

VI. Quæritur nunc primo: An famuli, qui ob paupertatem coguntur pacisci de pretio injusto, possint uti occulta compensatione, quando non possint aliter a dominis justum sui famulatus stipendium habere?

Respondeo, nonnullis visum esse id licitum, Primo quia, ut notat Tambur. de Sacrif. Missæ lib. 3. cap. 1. §. 3. num. 58., qui ob necessitatem cogitur emere triticum pretio injusto, potest procul dubio se indemnem servare; quia injuste venditor agit, debetque putare, quod ille vere non consentiat tali pretio; ergo etiam famulus, qui cogitur propter necessitatem vendere suum famulatum pretio injusto, poterit se indemnem servare; nam posito, quod dominus voluit emere famulatum, se implicite ad pretium justum obligavit. Secundo, Suarez de Sacr. disp. 86. sect. 4. apud eundem Tambur. num. 51. putat, quod si Sacerdos paupertate coactus accepit pro tenui stipe missam celebrare, possit ab injusto pacto resilire, & se indemnem servare; ergo etiam in casu nostro. Tertio, ut docet Lugde Just. disp. 16. sect. 4. num. 82. sicut qui necessitate ductus petit mutuum promittendo usuras, non tenetur ex justitia propter fraudulentam istam promissionem usuras solvere, eo quod ex vi contractus mutui, quem libere vult inire mutuator, non habet jus ad usuras: Et eodem modo, qui ex necessitate cogitur vendere triticum infra pretium justum, potest servare se indemnem; quia ex vi contractus emptionis implicite se obligat emptor ad pretium justum; ergo idem dicendum in contractu conductionis, ut si famulus ob paupertatem velit operam suam locare infra pretium justum, possit se servare indemnem.

Verum quamvis talis compensatio licita sit, quando per vim, aut dolum coguntur famuli injusto pretio inservi-

re,

re, ut communiter Doctores docent; non tamen quando sponte contrahunt; Unde damnata est prop. 37. ab Innoc. XI. dicens: *Famuli, & famula domestica possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.* Ratio est, quia, ut notat Villalob. apud Dian. part. 2. tract. 6. resol. 16., & Tambur. loc. cit., dominus facile in tanta multitudine famulorum alios reperisset, qui propter idem pretium inservirent; unde famulus, qui fingit se consentire in pretio, quod judicat minus iusto, decipit dominum, & cum hac deceptione est causa injusta damni, quod ille patitur per occultam istam compensationem, quæ non fieret ab alio servo.

Bene tamen advertit hic Carden., & Puent. Hurtad. (ut fufius dixi in Trutina Theologica hanc thesim exponendo,) quod licita sit compensatio sub circumstantiis suis, non solum quando dominus cogit ad inserviendum, minuendo de pretio iusto, aut quando non solvit, quod tenetur ex pacto, sed etiam quando iudicio Confessarii, aut alterius non quomodocumque docti, sed valde periti (cum in ea re non quilibet possit justitiam pretii dijudicare,) perspicuum est, pretium esse injustum, solum enim Pontifex contendit non esse licitam compensationem per hoc, quod ipse famulus ferat iudicium probabile de injustitia pretii.

Hinc patet ad rationes in contrarium adductas; Immo paritas mutui adducta a Delugo retorquetur; Nam sicuti si tu promittendo usuras ita decipis mutuantem, ut sis causa injusta damni (quod forte patitur per mutationem) aut cessationis lucri, certe teneris tale damnum emergens, aut lucrum cessans compensare: Eodemque modo qui necessitate, & paupertate coactus cogitur vendere, infra iustum

pretium, non potest se servare indemnem, quando ex hac deceptione est causa cur dominus damnum aliquod patiatur, videlicet quia si non emeret a te pretio hoc, facile ab alio haberet, qui vel donaret, vel venderet eodem pretio rogando; in quo casu pretium iustum esset minus, cum merces ultroneæ vilescant: Ergo idem dicendum in conductione. Si tamen dominus ab aliis eundem famulatum haberet minori pretio, etiam injusto, eo quod vel illos cogeret, vel illi etiam necessitate cogerentur, recurrit doctrina superius data a Puente Hurtado, & Carden., quod tunc sit licita compensatio, quando iudicio aliorum valde doctorum perspicuum est pretium esse injustum. Quod etiam dicendum quando quis necessitate ductus cogitur vendere pretio infra iustum. Facile tamen accidit in tanta famulorum copia, ut a dominis reperiantur famuli, qui rogent, ut in servitutem admittantur; in quo casu licet dominus teneatur illis pretium iustum dare, at quia famuli rogant, ideo pretium famulatus vilescit.

Quando autem famulus rogat dominum, ut emat suum famulatum, (quo forte non indiget,) eo quod non possit facile alium dominum reperire, tunc si consentiat in pretium, quod esset iustum rogantibus, non poterit petere pretium, quod est iustum relate ad non rogantes; Siquidem per deceptionem esset causa injusta damni domini. Exemplificemus; Sit pretium infimum iustum famulorum decem, si famulus consentiat in septem, non poterit alia tria compensare. Ratio est, quia dominus facile in tanta famulorum copia habet alios, qui rogant pro septem famulari; in quo casu iustum esset tale pretium relate ad hos rogantes, juxta sententiam illam, quod merces ultroneæ vilescunt saltem pro tertia parte, & juxta nonnullos etiam pro me-

medietate: ergo non poterit amplius quam septem talis famulus exigere; quia quamvis pretium justum relate ad eos, qui non rogant, sit decem, tamen dum famulus consentit in septem animo compensandi alia tria, decipit dominum, & est causa injusta illius damni, quod patitur: Et idem dicendum erit de emente, & vendente, & de offerente sacrificium pro tenui stipe, si eodem modo fuerint causa injusta damni per deceptionem.

VII. Cæterum communis sententia Doctorum apud Dian. part. 2. tract. 14. resol. 7. est, quod qui ob tenuem stipem promisit totam missam applicare, non possit pro eadem quicquam ab alio accipere; præsertim post decretum Sacræ Congregationis Concilii apud Tambur. lib. 3. de Sacrif. Missæ cap. 1. num. 8., in quo hæc habentur; *Ubi pro pluribus missis plura stipendia quantumcunque incongrua, & exigua collata fuerunt, Sacra Congregatio sub obrestatione Divini iudicii mandat, ut absolute tot missæ celebrentur, quot ad rationem attributa elemosyna præscripta fuerint; aliter graviter peccant, & ad restitutionem tenentur.* Non me latet, quod hoc decretum nitatur interpretari Puente Hurradus in expositione propof. 37. ab Innoc. XI. damnata; ubi docet id non intelligi, quando necessitate compulsus cogitur Sacerdos modo dicto pro tenui stipe missam celebrare; Et idem docet Peyrin. apud Dian. part. 5. tract. 13. resol. 52.; Equidem tamen cum eodem Dian. huic opinioni non subscribo; cum decretum loquatur absolute, & juxta eam sententiam plurima incommoda facile sequuntur adversus animas in igne Purgatorii confluentes.

VIII. Quæritur secundo: An famulo debeantur alimenta, & merces tempore ægritudinis?

Respondeo, communius docere cum Bonac., Rebel. contra Molin., & Laym.

apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 86., quod non teneatur dominus solvere salarium famulo ægrotanti; nisi sit consuetudo alicubi in contrarium, & nisi sit in extrema, vel gravi necessitate; in quo casu tenetur tantum ex charitate. Ratio est, quia per famulum stat quominus operam suam præstet; Et quamvis in hoc culpam non habeat, tamen vere deficit in iis, ad quæ tenetur, præstandis: Ex æquitate tamen per modicum tempus, videlicet si per unam, aut alteram hebdomadam ægrotet, videtur salarium deberi; ut putat Trull. lib. 4. cap. 1. dub. 5., Sylvest., Bonac., Quod diximus de salario, dicendum etiam de alimentis, & de expensis etiam moderatis ad curationem necessarijs, ut notat Hurrad. hic difficult. 8.; nullo enim titulo debentur ex justitia, ut docet Bonac. & Rebel. contra Vasqu., Sylvest., & Covarr.

IX. Cappellanus etiam ægrotans per aliquot dies non tenetur per alium celebrare; ut videre est apud Summam Dian. V. *Missæ stipendium*; ubi Riccius putat, id esse verum si tantum per octo, vel decem dies ægrotet, Mendoza per mensem, Peyrin. per bimestre, quia hoc videtur spatium breve relate ad annum.

X. Quæritur tertio: An qui pluribus in solidum locat operam suam, possit a singulis integrum stipendium accipere?

Respondeo cum communi affirmative; quando scilicet opera locata omnibus, & singulis est æque utilis, ac si esset pro uno dumtaxat præstita. Ratio est, quia qui Romam, verbi gratia, proficiscitur propter proprium negotium, potest etiam ire propter negotium Titii, exigendo ab illo pretium, perinde ac si tantum propter Titium iret, ut communiter Doctores docent; ergo etiam qui proficiscitur Romam propter negotium Titii, a quo accipit pretium, potest etiam ire propter

pter negotium Caji, & itidem a Cajo aliud simile pretium exigere; quia valor profectus non minuitur per hoc, quod pluribus sit proficiuus: Sic qui profecturus Romam indiget equo, si inueniat equum reductivum, potest pro illo reducendo pretium exigere, ut omnes etiam Doctores docent; ergo etiam in casu nostro locans operam suam pluribus in solidum singulis aequae utilem, ac si pro illo solo locaretur, potest a singulis integrum stipendium accipere.

Notandum tamen cum Hurtad. diff. 9., hoc non militare, quando ad vindicandam iniustitiam locatoris taxatum sit stipendium operae locatae; tunc enim illi stipendio rationabiliter taxato standum est, siue opera sit proficiua uni, siue pluribus.

XI. Utrum autem Sacerdoti, qui tenetur dicere Missam pro sola praesentia, ut ajunt, liceat unum stipendium accipere pro praesentia, & alterum pro applicatione Missae? Negant Gavant., & Barbof. apud Tambur. de Sacrif. Missae lib. 3. cap. 1. §. 3. num. 14., tum quia Sacra Congregatio sub obtestatione Divini Iudicii praecipit, ut pro singulis Missis singula stipendia accipiantur; tum etiam quia, ut no-

tat Dian. part. 5. tract. 14. resol. 35. ex Rodriq. in tali casu stipendium, quod acciperetur pro applicanda Missa, videretur accipi pro re spirituali; atque adeo simoniace. Sed, ut notavimus in Trutina Theologica exponendo thesim octavam ab Alex. VII. proscriptam, probabile est id licere (ut docent Suar. disp. 86. sect. 5., Vafq., & Lug. disp. 21. de Euchar. num. 21., qui scripsit post laudatum decretum,) dummodo constet, quod offerens stipendium pro officatura solum exigit praesentiam, siue ob concursum populi, siue ut speciali honore talis locus afficiatur. In hoc enim casu unum stipendium accipitur pro labore extrinseco Missae, ut scilicet Missa in tali loco, & tempore celebretur, alterum pro Missae applicatione, quando liberum est Sacerdoti Missam, cui maluerit, applicare. In dubio tamen an offerens stipendium velit utrumque, videlicet & praesentiam, & applicationem, nequit duplex stipendium accipi, ut docent communius contra Marchin. apud eundem Tambur. num. 19. Nec accipitur simoniace stipendium pro Missae applicatione, quia accipitur ob sacrificantis sustentationem, ut explicavimus loco laudato.

Q U A E S T I O VIII.

De Promissione, & Donatione.

Quaerendum primo, Quid ferant isti Contractus? Secundo, Quando obligent, & quomodo? Tertio, Quinam, & quantum donare possint? Quarto, Quandonam possit revocari Donatio?

A R T I C. I.

Quid importet Promissio, & Donatio?

I. Promissio est spontanea, vera, ac deliberata fidei obligatio de re bona,

& possibili.

II. Promissio prodiga etiam jurata non obligat, si ejus executio sit illicita; Quod si executio sit licita, probabiliter obligat solum ad quantitatem, in qua nulla est prodigalitas.

III.